સામાજિક વિજ્ઞાન અપેક્ષિત : ધોરણ 10
સપ્લિમેન્ટ
[30 % હેતુલક્ષી તથા 70 % વર્ણનાત્મક પ્રશ્નો આધારિત]

પ્રશ્નપત્રનું પરિરૂપ

નોંધ : આ પરિરૂપ વિદ્યાર્થીઓ, શિક્ષકો, પ્રાશ્નિકો, મોડરેટર્સ વગેરેના માર્ગદર્શન માટે છે. પ્રાશ્નિક તેમજ મોડરેટર્સને માધ્યમિક શિક્ષણના બૃહદ્ હાર્દ / ઉદ્દેશને સુસંગત રહી પ્રશ્નપત્રની સંરચના બાબતે ફેરફાર કરવાની છૂટ રહેશે.

- **હેતુઓ પ્રમાણે ગુણભાર :**

હેતુઓ	જ્ઞાન (K)	સમજ (U)	ઉપયોજન (A)	ઉચ્ચ વૈચારિક કૌશલ્ય		કુલ ગુણ
				સંયોજન / વિશ્લેષણ	અનુમાન / મૂલ્યાંકન	
ગુણ	16	40	15	05	04	**80**
ટકા	20	50	18.75	6.25	05	**100**

- **પ્રશ્નના પ્રકાર પ્રમાણે ગુણભાર :**

ક્રમ	પ્રશ્નનો પ્રકાર	પ્રશ્નોની સંખ્યા		કુલ ગુણ
1.	હેતુલક્ષી પ્રશ્નો (OQ)	24	24	24
2.	ટૂંકજવાબી પ્રશ્નો (SQ – I)	09	13	18
3.	ટૂંકજવાબી પ્રશ્નો (SQ – II)	06	09	18
4.	લાંબા પ્રશ્નો (LQ)	05	08	20
	કુલ	**44**	**54**	**80**

● **પ્રકરણ પ્રમાણે ગુણભાર :**

પ્રકરણ ક્રમ	પ્રકરણનું નામ	જનરલ વિકલ્પ વિના ગુણ	જનરલ વિકલ્પ સાથે ગુણ
1.	ભારતનો વારસો	03	05
2.	ભારતનો સાંસ્કૃતિક વારસો : પરંપરાઓ : હસ્ત અને લલિત કલા	03	05
3.	ભારતના સાંસ્કૃતિક વારસો : શિલ્પ અને સ્થાપત્ય	04	07
4.	ભારતનો સાહિત્યિક વારસો	04	04
5.	ભારતનો વિજ્ઞાન અને ટેક્નોલૉજીનો વારસો	04	08
6.	ભારતના સાંસ્કૃતિક વારસાનાં સ્થળો	04	04
7.	આપણા વારસાનું જતન	03	03
8.	કુદરતી સંસાધનો	03	07
9.	વન અને વન્ય જીવ સંસાધન	04	04
10.	ભારત : કૃષિ	05	09
11.	ભારત : જળ સંસાધન	04	04
12.	ભારત : ખનિજ અને શક્તિનાં સંસાધનો	03	05
13.	ઉત્પાદન ઉદ્યોગો	03	05
14.	પરિવહન, સંદેશાવ્યવહાર અને વ્યાપાર	03	03
15.	આર્થિક વિકાસ	04	04
16.	આર્થિક ઉદારીકરણ અને વૈશ્વિકીકરણ	04	04
17.	આર્થિક સમસ્યાઓ અને પડકારો : ગરીબી અને બેરોજગારી	04	08
18.	ભાવવધારો અને ગ્રાહક જાગૃતિ	04	07
19.	માનવવિકાસ	04	04
20.	ભારતની સામાજિક સમસ્યાઓ અને પડકારો	05	05
21.	સામાજિક પરિવર્તન	05	05
	કુલ ગુણ	**80**	**110**

નોંધ : જનરલ વિકલ્પ સાથે દર્શાવેલ પ્રશ્નના ગુણ નમૂનાના પ્રશ્નપત્ર પ્રમાણે દર્શાવેલ છે. અન્ય પ્રશ્નપત્ર માટે આ ગુણ અલગ હોઈ શકે છે.

પ્રશ્નપત્રનું માળખું

પ્રશ્નક્રમ	વિભાગ અને પ્રશ્નની વિગત	ગુણ
	વિભાગ A	
1થી 24	આપેલા પ્રશ્નોના માગ્યા મુજબ ઉત્તર આપો. [24 હેતુલક્ષી પ્રશ્નો – *પ્રત્યેકનો 1 ગુણ*] • યોગ્ય જોડકાં જોડો. (1થી 5) • વિધાનો ખરાં છે કે ખોટાં તે જણાવો. (6થી 10) • ખાલી જગ્યા પૂરો. (11થી 15) • યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી MCQના ઉત્તર આપો. (16થી 20) • સંક્ષિપ્ત(એક-બે શબ્દો)માં ઉત્તર આપો. (21થી 24)	24
	વિભાગ B	
25થી 37	પ્રશ્નક્રમાંક 25થી 37ના આશરે 15થી 35 શબ્દોમાં ઉત્તર આપો, જેમાં નીચે મુજબના પ્રશ્નો પૂછી શકાશે : કુલ 13 (તેર) પ્રશ્નોમાંથી કોઈ પણ 9 (નવ) પ્રશ્નોના ઉત્તરો આપો. *[પ્રત્યેકના 2 ગુણ]* • વિધાન સમજાવો / કારણ આપો. • આપેલી વ્યક્તિઓનો પરિચય આપો. • આપેલાં ઐતિહાસિક / ભૌગોલિક સ્થળોની ઓળખ આપો. • પારિભાષિક શબ્દો / સંકલ્પનાઓ સમજાવો. • મને ઓળખો. • ટૂંકમાં ઉત્તર આપો. • આપેલ પરિસ્થિતિજન્ય પ્રશ્નોના ઉત્તર વિચારીને લખો.	18
	વિભાગ C	
38થી 46	પ્રશ્નક્રમાંક 38થી 46ના આશરે 60થી 80 શબ્દોમાં ઉત્તર લખો. કુલ 9 (નવ) પ્રશ્નોમાંથી કોઈ પણ 6 (છ) પ્રશ્નોના ઉત્તર આપો. *[પ્રત્યેકના 3 ગુણ]* • ટૂંક નોંધ • તફાવત • ચિત્રોને જોઈને ઉત્તર આપો. • ઉપાયો / અસરો / પરિણામો / પરિબળો • (HOTS) ઉચ્ચ વૈચારિક કૌશલ્ય ધરાવતા પ્રશ્નનો ઉત્તર • મુદ્દાસર ઉત્તર આપો / સમજાવો / વર્ણવો	18

વિભાગ D		
47થી 53	પ્રશ્નક્રમાંક 47થી 53ના આશરે 120થી 150 શબ્દોમાં સવિસ્તર ઉત્તર લખો. કુલ 7 (સાત) પ્રશ્નોમાંથી કોઈ પણ 4 (ચાર) પ્રશ્નોના ઉત્તર લખો. *[પ્રત્યેકના 4 ગુણ]* નકશાનો પ્રશ્ન નં. 54 ફરજિયાત છે. તમને આપેલ ભારતના રેખાંકિત નકશામાં આપેલાં સ્થાન દર્શાવો. (નકશામાં ચાર સ્થળો દર્શાવવાં.) *[4 ગુણ]*	20

આદર્શ પ્રશ્નપત્ર

[માર્ચ, 2022ની બોર્ડ-પરીક્ષા માટે]

સમય : 3 કલાક] **[કુલ ગુણ : 80**

સૂચનાઓ : (1) આ પ્રશ્નપત્રમાં કુલ **ચાર** વિભાગો છે અને કુલ **54** પ્રશ્નો છે.
(2) દરેક વિભાગની સૂચના મુજબ પ્રશ્નોના ઉત્તરો લખવાના છે.
(3) જમણી બાજુના અંક ગુણ દર્શાવે છે.
(4) વિભાગ Dનો પ્રશ્ન નં. 54 નકશાપૂર્તિનો છે. આ પ્રશ્ન ફરજિયાત છે.

વિભાગ A

નીચે આપેલા પ્રશ્નોના માગ્યા મુજબ ઉત્તર લખો :
[24 હેતુલક્ષી પ્રશ્નો – *પ્રત્યેકનો 1 ગુણ*] **24**

- **યોગ્ય જોડકાં જોડો :**

વિભાગ A	વિભાગ B
1. લાકડાના હીંચકા	A. શાંતિપુરાણ
2. તુલસીદાસ	B. નવઘણ કૂવો
3. હઠીસિંહનાં દેરાં	C. બેંગલૂરુ
4. જૂનાગઢ	D. રામચરિતમાનસ
5. ભારતની સિલિકોન વેલી	E. અમદાવાદ
	F. સંખેડા

- **નીચેનાં વિધાનો ખરાં છે કે ખોટાં તે જણાવો :**

6. હિમાલયની ગિરિમાળા ભારતની દક્ષિણ સીમાએ આવેલી છે.

7. ઈલોરાની ગુફાઓ મહારાષ્ટ્રમાં આવેલી છે.

8. પડખાઉ જમીનનું બીજું નામ લેટેરાઇટ જમીન છે.

9. ભારતમાં જૈવ આરક્ષિત ક્ષેત્રોની કુલ સંખ્યા 12 છે.

10. ગુજરાતમાં પાવાગઢ, સાપુતારા અને અંબાજી ખાતે રોપ-વે સેવાઓ ઉપલબ્ધ છે.

- **યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો :**

11. મસ્જિદના સ્તંભોવાળા ઓરડાને ……… કહે છે. *(મહેરાબ, લિવાન, મક્સુરા)*

12. મધ્ય પ્રદેશ, ગુજરાત, રાજસ્થાન અને મહારાષ્ટ્ર રાજ્યોને ……… યોજનાનો લાભ મળે છે. *(નર્મદા ખીણ, ચંબલ ખીણ, દામોદર ખીણ)*

13. વ્યાપારી પ્રવૃત્તિ ……… પ્રકારની આર્થિક પ્રવૃત્તિ છે. *(પહેલા, બીજા, ત્રીજા)*

14. ખેડૂત, કારીગર, વેપારી, શિક્ષક વગેરેની પ્રવૃત્તિને ……… પ્રવૃત્તિ કહે છે. *(આર્થિક, સેવાકીય, બિનઆર્થિક)*

15. વિશ્વમાં ....ના દિવસને ‘વિશ્વ પર્યાવરણદિન’ તરીકે ઊજવવામાં આવે છે. *(10 જાન્યુઆરી, 5 જૂન, 12 માર્ચ)*

- **નીચેના પ્રશ્નો માટે આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી ઉત્તર લખો :**

16. પૃથ્વી પર જળ સંસાધનનો મુખ્ય સ્રોત કયા છે?

A. મહાસાગર B. નદી C. સરોવરો D. વૃષ્ટિ

17. ગ્રાહક શિક્ષણ-જાગૃતિ માટે કયું સામયિક બહાર પડે છે?

A. ‘ઇનસાઇટ’ B. ‘ગ્રાહક જાગૃતિ મંચ’ C. ‘ગ્રાહક શિક્ષણ’ D. કન્ઝ્યુમર ઍક્ટ

18. ભારતીય મૂળના કયા અર્થશાસ્ત્રીને નોબેલ પારિતોષિક મળેલ છે?

A. મહબૂબ ઉલ હકને B. અમર્ત્ય સેનને
C. રવીન્દ્રનાથ ટાગોરને D. સી. વી. રામનને

19. બંધારણના કયા આર્ટિકલ પ્રમાણે અસ્પૃશ્યતા નાબૂદ કરવામાં આવી છે?

A. આર્ટિકલ 25 B. આર્ટિકલ 29
C. આર્ટિકલ 17 D. આર્ટિકલ 46

20. નીચેનામાંથી કઈ માહિતી આપવાનો ઇન્કાર કરી શકાય છે?

A. ચૂંટણીપંચની
B. સરકારી યોજનાઓની
C. ન્યાયિક ચુકાદાની
D. રાષ્ટ્રની અખંડિતતા અને સાર્વભૌમત્વની બાબતોની

- **નીચેના પ્રશ્નોના સંક્ષિપ્ત(*એક-બે શબ્દો*)માં ઉત્તર લખો :**

21. આજના સમયમાં રાષ્ટ્રના આર્થિક વિકાસની કરોડરજ્જુ કોણ ગણાય છે?

22. કયા ઉદ્યોગને ‘Sunrise industry’ પણ કહે છે?

23. ISO નામની આંતરરાષ્ટ્રીય સંસ્થા ક્યાં આવેલી છે?

24. કયા દેશની ક્રાંતિથી પ્રેરણા લઈ ભારતમાં નક્સલવાદી આંદોલન શરૂ થયું હતું?

વિભાગ B

નીચે આપેલા 13 પ્રશ્નોમાંથી કોઈ પણ *નવ* પ્રશ્નોના માગ્યા મુજબ ઉત્તર આપો : *[પ્રત્યેકના 2 ગુણ]* **18**

25. ભારતીય વારસાનાં જતન અને સંરક્ષણ અંગે આપણી બંધારણીય ફરજો જણાવો.

26. વ્યક્તિ-પરિચય આપો : દ્રવિડો

27. ‘‘નાટ્યકલા સમાજજીવનને પ્રતિબિંબિત કરે છે.’’ આ વિધાન સમજાવો.

28. વ્યક્તિ-પરિચય આપો : અમીર ખુશરો

29. ફતેહપુર સિકરીમાં કઈ કઈ ઇમારતોનો સમાવેશ થાય છે?

30. આપણા વારસાનું સંરક્ષણ શાથી આવશ્યક બન્યું છે?

31. વન્ય જીવોના સંરક્ષણ માટેના ચાર ઉપાયો જણાવો.

32. સંકલ્પના સમજાવો : (1) ભૂમિગત જળ (2) જળપ્લાવિત ક્ષેત્ર

33. વિદ્યુતનાં સાધનોમાં અબરખનો ઉપયોગ થાય છે. કારણ આપો.

34. આજે બિનપરંપરાગત ઊર્જાશક્તિનો ઉપયોગ શા માટે વધ્યો છે?

35. ભારતના રાસાયણિક ખાતરોના ઉદ્યોગની માહિતી આપો.

36. ભારતમાં બેંગલૂરુને ક્યાં નામથી ઓળખવામાં આવે છે?

37.

ગુણવત્તા માનક અંગેની રાષ્ટ્રીય સંસ્થા વિશે માહિતી આપો.

વિભાગ C

નીચે આપેલા 9 પ્રશ્નોમાંથી કોઈ પણ *છ* પ્રશ્નોના માગ્યા મુજબ મુદ્દાસર ઉત્તર આપો : *[પ્રત્યેકના 3 ગુણ]* **18**

38. ટૂંક નોંધ લખો : ભારતનાં જૈનમંદિરો (દેરાસરો)

39. દેલવાડાનાં જૈનમંદિરો વિશે માહિતી આપો.

40. સમાજવાદી પદ્ધતિનાં લક્ષણો જણાવો.

41. નીચે આપેલા શબ્દોને વ્યાખ્યા સ્વરૂપે લખો :
(1) સંસાધનોનું સંરક્ષણ (2) ભૂમિ-સંરક્ષણ (3) વિરલ સંસાધન

42. ગુજરાતી ગદ્ય-પદ્ય સાહિત્ય વિશે નોંધ લખો.

43. આપણા પુરાતત્ત્વીય વારસાને સુરક્ષિત રાખવા માટે આપણી સંસદે અને સરકારે શું કર્યું?

44. ગ્રાહકે ખરીદી કરતી વખતે શી કાળજી રાખવી જોઈએ? (છ મુદ્દા લખો.)

45. વિશ્વ-વ્યાપાર સંગઠન(WTO)નાં ધ્યેયો જણાવો.

46. માનવવિકાસ આંકની ગણતરી કઈ રીતે કરાય છે?

વિભાગ D

નીચે આપેલા પ્રશ્નનંબર 47થી 53માંથી કોઈ પણ *ચાર* પ્રશ્નોના સવિસ્તર ઉત્તર આપો. પ્રશ્નનંબર 54 નકશાપૂર્તિનો છે, જે ફરજિયાત છે. ***[પ્રત્યેકના 4 ગુણ]*** **20**

47. વૈદકવિદ્યા અને શલ્યચિકિત્સાના ક્ષેત્રે પ્રાચીન ભારતનું મહત્ત્વ સમજાવો.

48. પ્રાચીન ભારતે ખગોળવિદ્યામાં આપેલું પ્રદાન જણાવો.

49. નીચે આપેલ ચિત્ર ભારતના એક મુખ્ય તેલીબિયા પાકનું છે. તે કયો પાક છે? તે પાકની વિસ્તૃત માહિતી આપો.

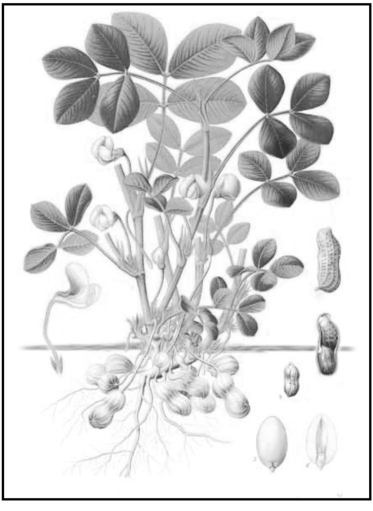

50. 'ભારતનો ઘઉંનો પાક' સવિસ્તર વર્ણવો.

51. ગરીબી એટલે શું? ગરીબીરેખા હેઠળ જીવતા લોકોનાં લક્ષણો જણાવો.

52. 'મનરેગા' (MANREGA) કાર્યક્રમની સ્પષ્ટતા કરો.

53. ભારત સરકારે ભ્રષ્ટાચારને રોકવા માટે કયા કયા ઉપાયો કર્યા છે?

54. તમને આપેલા ભારતના રેખાંકિત નકશામાં નીચેની વિગતો યોગ્ય સંજ્ઞા વડે, યોગ્ય સ્થાને દર્શાવો :

(1) બાંદીપુર રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન

(2) તમાકુ ઉત્પન્ન કરતો એક પ્રદેશ

(3) શણના કાપડ ઉદ્યોગનું એક કેન્દ્ર – નામ સાથે

(4) ભારતનો સૌથી લાંબો રાષ્ટ્રીય ધોરી માર્ગ – 7 (કોઈ પણ એક અટકસ્થાન)